

Євгеній САВИЦЬКИЙ,
*студент юридичного факультету
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана,
м. Київ*

СУЧАСНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

У статті досліджені особливості та проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в контексті євроінтеграції. Аналізуються та систематизуються підходи і методи дослідження багаторівневих явищ і динаміка транскордонного співробітництва. Проаналізовано фактори, що гальмують перспективний процес транскордонного співробітництва.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво, міжрегіональне співробітництво, інновації, моніторинг, інфраструктура регіонів.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У контексті розбудови єдиної Європи проблематика транскордонного співробітництва набуває нового звучання. Єврорегіони сьогодні відіграють роль мостів у процесі європейської інтеграції. Життя ставить перед українським суспільством нові виклики зовнішнього і внутрішнього походження, які у своїй сукупності спричиняють різку диференціацію українських регіонів, насамперед прикордонних, у першу чергу за інтегральним показником, яким є показник рівня людського розвитку. Така диференціація спричинює соціальну напруженість і веде до наростання відчуженості між громадами та регіонами, що становить загрозу національній безпеці української держави. Важливим кроком для виходу з такого становища є використання потенціалу транскордонного співробітництва як інноваційного інструменту державної регіональної політики [8, с. 5].

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Транскордонна проблематика широко представлена у сучасних наукових дослідженнях. Науковцями розглядаються політичні, економічні, суспільно-географічні, правові, філософські, соціологічні та інші аспекти функціонування єврорегіонів як однієї з форм транскордонного співробітництва. Проблеми транскордонного співробітництва та діяльності єврорегіонів розробляли такі вчені, як Р. Локателлі, Г. Габбе, Г. Мюдріх, К. Кліп, А. Стасяк, З. Зьоло, В. Білчак, Л. Вардомський, Ю. Тей, а також вітчизняні вчені: Г. Балабанов, Б. Данилишин, В. Євдокименко, В. Куйбіда, М. Лендъел, Н. Луцишин, Ю. Макогон, М. Мальський, А. Мокій, В. Нагірна, С. Пирожков, С. Писаренко, С. Романюк, Н. Романова, І. Студенніков, А. Ткачук, Л. Хомич, К. Шевчук, Н. Щербак та ін. Серед досліджень, що безпосередньо розглядають різноманітні аспекти та проблеми транскордонного співробітництва України на сучасному етапі, на особливу увагу заслуговують праці Н. Буглай, І. Бураковського, С. Гакмана, В. Гарагонича, Н. Мікули, С. Мітряєвої, О. Передрія, Н. Ротар, С. Устича, Ю. Шолоха та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз основних методів дослідження транскордонної співпраці як чинника інтеграції України в Європейське Співтовариство та обґрунтування необхідності цього процесу, спрямованого на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної національним законодавством.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах поступової інтеграції України в європейську систему, в процесі якої розвиток транскордонного співробітництва є одним з пріоритетних напрямів державної економічної політики, ак-

туалізується питання про становлення нових типів соціально-економічних та організаційно-правових відносин, зокрема, на транскордонних територіях. Сучасна парадигма регіональної політики ЄС зумовила необхідність розробки спільних концепцій територіального розвитку транскордонних регіонів Європи шляхом формування відповідних механізмів їх інституційного та фінансового забезпечення. Поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях і підвищення їх конкурентоспроможності шляхом об'єднання зусиль та мобілізації природно-ресурсного та інтелектуального потенціалу сусідніх територій.

Транскордонне співробітництво є важливим елементом Державної стратегії регіонального розвитку України, основною метою якої є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення [1]. Розвиток такого співробітництва передбачається і в регіональних стратегіях. Сам процес розвитку транскордонного співробітництва в Україні здійснюється в умовах суттєвих диспропорцій соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, рівня зайнятості населення зазначених територій України і прикордонних регіонів сусідніх держав, що приводить до соціальної нестабільності серед суб'єктів транскордонного співробітництва. Таке співробітництво сприяє об'єднанню зусиль суб'єктів транскордонного співробітництва для розв'язання спільних проблем прикордонних регіонів, здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні [2].

Важливим у дослідженні транскордонного співробітництва є соціологічний підхід, у рамках якого робиться наголос на сприйнятті транскордонної взаємодії як соціального інституту; суб'єктами соціальної взаємодії є місцеві спільноти, які у такий спосіб бажають задовольнити спільні потреби у безпеці та комфортному середовищі проживання. Багаторівневий характер транскордонних взаємин ускладнює використання виключно кількіс-

них або якісних методів соціологічного дослідження. В силу того, що транскордонне співробітництво відбувається одночасно на рівнях загальнодержавного регулювання та міжрегіональної співпраці, найбільш доцільними методами дослідження всього комплексу соціально-економічних і етнопонаціональних проблем є комбіновані методи. Оптимальним методом аналізу транскордонного співробітництва на загальнодержавному рівні є контент-аналіз текстів міжурядових угод і домовленостей. Цей метод комбінує якісні за походженням джерела інформації зі статистичними засобами їх обробки. Для формування реальної оцінки регіональних масштабів та прогнозування розвитку в розрізі окремо взятого регіону найбільш прийнятною, на нашу думку, є практика кластерного аналізу. Кластерне моделювання дає змогу створити єдиний інформаційний та економічний простір, який забезпечить високий рівень привабливості регіону для інвестицій та відкриє нові горизонти для участі у спільних проектах ЄС. Ця методика дає можливість для найбільш широкого виявлення інноваційного потенціалу прикордонних територій та формування комплексної презентації регіону. Але, як влучно зазначає С.І. Устич, тільки системна методологія як інструмент інтегративного аналізу здатна нині адекватно відобразити природну, органічну єдність вельми різних за своєю природою факторів, що впливають на кордони, спроможна розкрити складний механізм функціонування та розвитку транскордонних процесів [9, с.124].

Аналіз сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва українських громад та регіонів свідчить про існування певних проблем і труднощів. Сучасний стан транскордонного співробітництва у нашій країні обумовлений низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, які впливають на розвиток західних прикордонних регіонів і визначають його короткострокову та середньострокову перспективи. Наближення кордону ЄС, асиметрія в ефективності ТКС прикордонних регіонів України обумовлюють необхідність вироблення стратегії використання переваг транскордонного співробітництва західних прикордонних регіонів України з прикордонними територіями. Транскордонне спів-

робітництво є новим видом співпраці, а тому основними проблемами тут виступають законодавча неузгодженість і мінливість нормативно-правової бази, що регулює транскордонне співробітництво між Україною та її західними сусідами, нерозуміння суті транскордонного співробітництва. Серед інших проблем можна зазначити такі: недосконалість національного законодавства, відсутність єдиних нормативно-правових та інших стандартів щодо утворення та діяльності єврорегіонів, їх наближення до стандартів Європейського Союзу; відсутність ефективної моделі координації державної політики у галузі транскордонного співробітництва; недостатня інституційна спроможність більшості органів місцевого самоврядування щодо здійснення великих проектів у галузі транскордонного співробітництва; низький рівень залучення до транскордонного співробітництва підприємницьких структур, недержавних установ та громадських організацій; високий рівень корупції у сферах, дотичних до транскордонного співробітництва (отримання закордонних паспортів і віз, переміщення товарів через митний кордон України, система дозвільних процедур, діяльність контролюючих органів та самоврядних інституцій); недостатня фінансова підтримка з боку держави програм та проектів транскордонного співробітництва та розвитку єврорегіонів; низький рівень розвитку прикордонної інфраструктури; недостатнє забезпечення фахівцями та недосконалість національної системи їх підготовки у галузі транскордонного співробітництва; відсутність комплексної системи моніторингу і аналізу результатів діяльності органів місцевого самоврядування України у галузі транскордонного та міжнародного співробітництва [1].

Часткове вирішення цих проблем буде можливим із завершенням конституційної реформи в Україні, яка передбачає, зокрема, створення власних виконавчих органів обласних та районних рад та надання їм відповідних повноважень. Необхідно розробити комплексну національну програму щодо навчання та підготовки кваліфікованих менеджерів, управлінських кадрів для органів місцевого самоврядування, які мають працювати у галузі транс-

кордонного співробітництва. Спираючись на досвід Угорщини, Польщі та Словаччини можна стверджувати, що транскордонні проекти значною мірою сприяють вирішенню багатьох регіональних проблем, активізації міжнародної співпраці.

Транскордонне співробітництво спрямоване на подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на прикордонних територіях у зв'язку з їх розташуванням на національних окраїнах держав, і має на меті поліпшення умов життя населення. Серед головних цілей такої співпраці є: подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидва боки кордону; усунення політичних та адміністративних бар'єрів між сусідніми народами; створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури за умови формування спільних органів, господарюючих суб'єктів, осередків тощо. Важливим кроком у процесі формування стратегії активізації транскордонного співробітництва є індексація чинників, які впливають на співробітництво як позитивно, так і негативно для подальшого їх врахування при визначенні цілей та шляхів їх реалізації.

Висновок дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже досягнення Україною суверенітету в умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів зумовлює необхідність включення України та її регіонів в активну міжнародну діяльність. Важливим у цьому є проведення моніторингу транскордонного співробітництва як комплексу теоретичних та організаційно-практичних заходів, який забезпечує аналіз і порівняння загальних і відмінних рис, а також тенденцій розвитку транскордонного співробітництва в різних регіонах Європи з метою підвищення його ефективності, перш за все шляхом оптимізації управління. Для забезпечення швидкого та найбільш результативного залучення прикордонних регіонів України до міжрегіональної та транскордонної співпраці потрібен удосконалений чіткий механізм регулювання міжнародного міжрегіонального співробітництва, спрямований на збільшення результативності щодо досягнення цілей та завдань, покладених на цей механізм.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. №1088 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-%D0%BF>
3. Долишній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долишній. – К.: Наук. думка, 2006. – 529 с.
4. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво: посібник / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – К.: Крамар, 2011. – 259 с.
5. Михасюк І.Р. Транскордонне співробітництво в умовах глобалізації: монографія / І. Михасюк, С. Федішин // ЛНУ ім. Франка, ВШП ім. В. Хшанов'є (Польща). – Львів : Українські технології, 2011.
6. Куйбіда В.С. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів: збірник / В.С. Куйбіда, А.Ф. Ткачук, В.В. Толкованов. – Київ: Крамар, 2009. – 242 с.
7. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону : монографія; за ред. А. І. Мокія, Т. Г. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2010. – 488 с.
8. Транскордонне співробітництво – стратегічний курс розвитку прикордонних територій України; за ред. В. Борщевського. – Львів: Інститут міжнародних економічних досліджень. – Регіональний філіал

Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові, 2008. – 180 с.

9. *Устич С. І. Системна теорія транскордонних процесів та її соціальна імплементація / С. І. Устич // Український соціум, 2013. т. 2.– С.112-124.*
10. *Офіційна інтернет-сторінка адміністрації Державної прикордонної служби України. – Режим доступу: <http://www.pvu.gov.ua/>.*

In this article was explored the peculiarities of cross-border cooperation of Ukraine in the context of European integration. Approaches and methods of multi-level phenomena and the dynamics of cross-border cooperation are analysed and systemised. The factors preventing a perspective process of transboundary cooperation are analyzed.

Keywords: *cross-border cooperation, innovation, indexation, monitoring, the infrastructure of regions, transborder cooperation, interregional collaboration.*

В статье исследованы особенности развития и проблемы трансграничного сотрудничества Украины в контексте евроинтеграции. Анализируются и систематизируются подходы и методы исследования многоуровневых явлений и динамика трансграничного сотрудничества. Анализируются факторы, тормозящие перспективный процесс трансграничного сотрудничества, даны размышления по их преодолению.

Ключевые слова: *трансграничное сотрудничество, инновации, мониторинг, инфраструктура регионов, межрегиональное сотрудничество.*